

Reflexions sobre multiculturalitat

Els moviments migratoris de sers humans aporten a les comunitats receptores un grau de complexitat difícilment assimilable, si obviem els canvis, de vegades molt subtils, que comporten en la nostra vida quotidiana. Entendre els canvis ens ajuda a acceptar i a valorar més positivament el bagatge cultural amb el qual arriba el nouvingut.

Quan parl em de *societats multiculturals* ens referim, en principi, a aquelles que compten amb la presència de moltes cultures diferenciades, on poden coexistir totes elles, pacíficament, amb un cert aïll a m ent en tre els col·lectius, o s or gir diverses interacc i ons du rant les manife s t ac i ons culturals que faciliten i normalitzen la convivència diària.

No es tracta d'analitzar ací allò que motiva, a hores d'ara, el desplaçament de les persones cap als nostres territoris. Esta consi deració formaria part, en tot cas, d'un altre context. Però sí que és important, en canvi, proposar una reflexió sobre la nostra responsabilitat, pel que fa a l'organització i la gestió dels servicis i els béns públics dins d'un nou orde convivencial, en el qual hem d'ad m etre, necessàriament, pers ones desconegudes, diferents, allunyades culturalment... la presència de les quals pertorba la nostra tran quil·litat quotidiana, ens preocupa i ens fa sentir amenaçades la nostra seguretat i la nostra qualitat de vida.

¿Com anem a fer front a tota aquesta gent que va d'un lloc a l'altre, sense saber si es quedarà, sense saber si, quedant-se, s'adaptarà al nou entorn, s ense saber si, adaptant-se, acceptarà els nous deures que aquesta societat l'imposarà?

Tot i no ser un fenomen nou –açò de la immigració– i haver entès tothom que els moviments migratoris de les persones formen part d'un procés inevitable i, més encara, necessari, en l'evolució de la humanitat, de vegades sembla que a les societats occidentals ens pilla encara per sorpresa, que no ens hem prep arat suficientment, o no tan ràpidament com ho requeria la situació, per atendre necessitats, per administrar recursos i per adaptar espais comuns.

Ja portem temps parlant d'ells, dels estrangers, dels immigrants, i continuem resp i rant una certa por, una certa desconfiança, en la mirada dels autòctons. Seguim escoltant cada dia, en les converses del carrer, allò de *què faran estos que acaben d'arribar? Quines normes es passaran per alt? Amb quins nous costums volen continuar els meus de sempre i que em són propis i familiars? Per què no marxen cap a sa casa i ens deixen tranquils?*

Mentre no puguem eliminar plantejaments com estos de la ment dels ciutadans, difícilment arribarem a una convivència plena o a acceptar l'altre –aquell que ve de no sabem on, el diferent– com a veí, com a company de treball, o com a ciutadà, amb els mateixos drets i deures que un mateix, nascut ací.

Darrerament, s'utilitza, sovint, el concepte de *percepció*. Independentment de la magnitud dels canvis produïts per les migracions humanes. Sols compta allò que hom percep, el que sembla que passa. La imatge que els ciutadans estan creant i creient-se, pel que fa als immigrants, correspon més a una percepció distorsionada de la realitat que a la realitat en si.

Este concepte, el de la *percepció*, ens dóna la pista sobre cap a on hem de dirigir una part dels nostres esforços, encara que sembla una ximpleria: tan important és treballar perquè aquells que van arribant aconseguisquen adaptar-se al nou entorn, com treballar per aconseguir l'adaptació de la població autòctona als canvis que els fenòmens de la migració comporten. Els ciutadans no immigrants hem d'aprendre a acceptar i a respectar els estrangers que s'instal·len a *casa nostra*; hem d'aconseguir que la seua presència ens resulte normal i, en tot cas, enriquidora. Hauríem de fer la prova de posar-nos en la seua pell, i preguntar-nos com se senten ells quan

Ens hem de centrar en el paper que juguen les administracions públiques i, naturalment, el que juga el món dels llibres, pel que fa a la coexistència de cultures diverses i diferenciades en les nostres comunitats.

Membres de la Junta Multicultural, en l'entorn de les biblioteques, de la passada edició de la Fira del Llibre a Gandia.

Programa "Conviure" de la cadena local "Gandia-Televisió". Els membres de la junta eren convidats assidus del programa, per a parlar dels diferents col·lectius.

ja porten un temps vivint en tre nosaltres, quines són les seues percepcions, quins els seus sentiments, cap a nosaltres i cap a la resta d'immigrants, quina la seua sensació de seguretat i quina la d'estabilitat, quines les seues pors... La proposta de posar-nos en el seu lloc és, aparentment, un gest altruista, però haurem de reconèixer una segona intenció, més egoista, però no per això reprehensible: tot allò que fem pel bé d'ells, ho fem pel bé de tots i, per tant, pel nostre propi bé, pel nostre benestar.

Tenim al davant unes societats canviants, heterogènies i molt dinàmiques. *Canviants* perquè el flux de pers ones està en apogeu. *Heterogènies* perquè el nombre de nacions i nacionalitats, de llengües, de tradicions i de cultures és tan ampli que comença a ser inimaginable una societat uniforme, monocultural i homogènia. *Molt dinàmiques* perquè el fenomen de la immigració, a més de la mà d'obra, porta també gent jove i molt jove, adolescents, xiquets i xiquetes que creixeran aquí, amb força i ganes de construir una nova societat en la qual també han de cabre ells.

Plantejades les consideracions bàsiques i molt generals, ens hem de centrar en el paper que juguen les administracions públiques i, naturalment, el que juga el món dels llibres, pel que fa a la coexistència de cultures diverses i diferenciades en les nostres comunitats.

Donat el repartiment de competències entre les diferents administracions (estatal, autonòmica i local), la responsabilitat en matèria d'immigració queda un tant diluïda i confosa, però, en última instància, eixa responsabilitat ha de ser assumida per tots i cadascun dels governs, com a gestors que són dels béns públics. Tanmateix, són els ajuntaments, les administracions locals, els que suporten la major part de la càrrega

Els qui treballem en l'àmbit de la cultura i de l'educació tenim la responsabilitat de planificar, amb tot el seny, les actuacions futures, i d'elaborar estratègies que afavoresquen la cohesió social.

Reunió de la Junta per a programar activitats de la Fira de les Cultures, juny 2005.

Mapa Mundi dinàmic elaborat pels diferents grups d'alumnes del CP Roís de Corella de Gandia.

relació onada amb els problemes generats pel fet migratori. Per tant, és sobretot aquí, a escala municipal, on no hem d'oblidar que la nostra societat és tal i com la coneixem ara. No podem fonamentar les nostres planificacions i projectes en la consideració de què esta és una situació provisional, que passarà amb el temps sense deixar rastre. Tot el que estem vivint –patint o gaudint– ara, serà el que compta a l'hora de construir el nostre futur, el de tots.

Els qui treballen en l'àmbit de la cultura i de l'educació tenim la responsabilitat de planificar, amb tot el seny, les actuacions futures, i d'elaborar estratègies que afavorisquen la cohesió social. Hem d'assumir el compromís de dissenyar noves formes de participació ciutadana, que donen cabuda a les diferents expressions culturals, sense perjudicis dels ja existents, i que permeten la creació d'espais comuns per a la trobada i l'intercanvi entre les persones i els pobles.

Com que és aquí on volem arribar, a facilitar la integració de totes les cultures al mateix nivell, sense que cap d'elles esdevinga cultura dominant i adora de la resta, els missatges que hem de fer arribar als ciutadans han d'anar sempre en este sentit. El nostre discurs ha de ser clar, sense contradiccions ni ambigüitats, perquè un lapsus podria malmetre l'esforç de molta gent i el temps de dedicació a un objectiu. Des dels nostres àmbits professionals hem de ser capaços d'atendre les necessitats dels ciutadans de hui, necessitats que es diversifiquen en la mateixa mesura en què augmenta la quantitat de nacionalitats entre nosaltres. Hem de poder ser útils a *tots els ciutadans* sense distinció, en la seua formació i en la recerca d'oportunitats que els permeten accedir a un lloc de treball digne, gaudir d'una vida amb qualitat, i aconseguir unes relacions personals i veïnals relaxades i fluïdes.

Hi ha experiències que demostren que, fet l'esforç i salvats els obstacles, les habilitats exhibides i l'originalitat de les propostes que sorgeixen de grups heterogenis sempre superen totes les expectatives.

Llibres i multiculturalitat

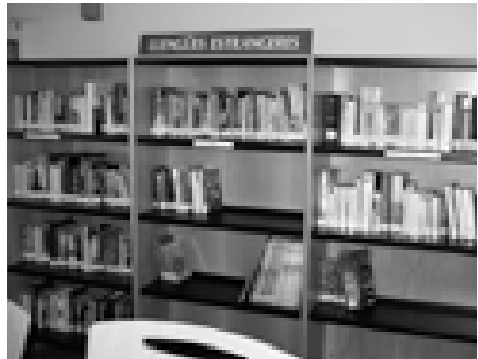
Xiquets i adolescents assisteixen a l'escola de manera obligatòria. És imprescindible l'elaboració de programes dinàmics i atractius, que els introdueixen en el coneixement de les diferències culturals i els orienten cap als valors de respecte i tolerància que la nostra societat requereix. Els joves seran els beneficiaris (o les víctimes) de la tasca que fem ara. La realitat social que els tocarà de viure a ells serà la prova de l'èxit o el fracàs de les polítiques actuals, i farà palès fins on hem sigut capaços d'entendre i estendre la importància de l'entorn i el respecte entre les cultures.

Als centres culturals acudixen les persones en el seu temps d'esplai, i allí, tenen accés a un ampli fons documental i bibliogràfic que els facilita tot tipus d'informació i adquisició de coneixements.

Ambdós escenaris, separats en l'espai i adreçats a públics, genèricament, diferents, utilitzen un suport comú: els llibres, i tots dos tenen el compromís de facilitar i de fomentar l'accés a ells. A l'escola, ens ensenyen a llegir i a adquirir l'hàbit de la lectura. A les biblioteques, ens ofereixen continguts i activitats d'animació lectora, que ens ajudaran a consolidar l'hàbit iniciat a l'escola.

Educadors, pedagogs, mestres i professors, comunicadors en general, escriptors, editors, responsables dels centres culturals de tota mena, tenim a les nostres mans una valuosa ferramenta per potenciar, a les nostres comunitats, el pas de la *por* a la *confiança*, de la *coexistència* a la *convivència*, de la mera *acceptació i tolerància* de l'altre al *coneixement*, al *respecte* i a la *comprensió* de la seua realitat; el pas, en definitiva, de la *multiculturalitat* a la *interculturalitat*.

El nombre d'usuaris ha augmentat molt significativament, i la consulta i el préstec de materials d'especial interès per a estrangers, així com l'ús de tots els servicis que ofereix la biblioteca, ja són un fet habitual a les dependències del nostre centre multicultural.

Hemeroteca, amb servici de premsa internacional digital i impresa via satèl·lit.

En la Biblioteca Pública de Gandia hi ha diferents prestatges amb bibliografia en diferents llengües.

Des de les administracions públiques tenim l'obligació de posar a l'abast dels ciutadans els recursos indispensables que permeten la comunicació entre les persones dels diferents col·lectius (d'immigrants o de qualsevol altre tipus), tractant, sempre, d'evitar l'aparició d'aspectes discriminadors.

Especialment, les biblioteques públiques, com a centres de difusió de la cultura, ja no poden ajornar el compromís d'adaptar-se a la nova estructura social. Han de poder servir a tota la comunitat on estan implantades, i això implica poder atendre necessitats molt diverses de persones amb perfils, també, molt diversos. Per aconseguir-ho, les biblioteques han de definir una estratègia pròpia. Es tracta de centres tradicionalment especialitzats en l'emmagatzematge i la difusió de documents d'interès públic, i tenim la possibilitat de convertir-los en espais idonis per a la integració, que poden jugar un paper clau en l'apropament entre les cultures.

Però teoritzar sobre el tema és més fàcil que no la seua aplicació pràctica. El fet de treballar amb una comunitat heterogènia ens planteja sempre reptes nous i, molt probablement, del tot desconeguts. Per exemple, la dificultat afegida que suposa la simple diferència idiomàtica en un grup de treball (en una aula, en un taller, en un club de lectura, en un fòrum de debat, etc.), e scenes i situacions, totes elles, d'allò més quotidianes) pot alençar tant un programa d'activitats, que no tothom estarà disposat a acceptar, o pot suposar un desgast d'energia tal, que no sempre serà assumible per part dels implicats. Però estes dificultats no són insuperables. Hi ha experiències que demostren que, fet l'esforç i salvats els obstacles, les habilitats exhibides i l'originalitat de les propostes que sorgixen de grups heterogenis sempre superen totes les expectatives.

A Gandia, en tenim un exemple. En un període de temps relativament curt, la població de la ciutat havia augmentat considerablement, en nombre i, sobretot, en diversitat. Es comptaven al voltant de 100 nacionalitats entre els residents, fet que no podia ser obviat pel govern local, menys encara per un servei públic tan directament lligat al món de la cultura, com és una biblioteca.

A la Biblioteca Municipal, es va elaborar un programa per a la seua adequació als nous usuaris potencials. El projecte es va engegar amb la col·laboració dels mateixos interessats, els ciutadans nous, a qui es va oferir la possibilitat de participar en el disseny del nou model de funcionament de la biblioteca. Per a l'execució del programa, es va crear la que anomenaríem *Junta Multicultural*, els membres de la qual, de procedència diversa, actuarien com a interlocutors i representants de les persones del seu mateix país d'origen. La nostra Junta ens permetria aconseguir dos objectius: d'una banda, el coneixement de les noves cultures i, de l'altra, la participació cívica de la població immigrada. Les funcions bàsiques per a les quals es van dissenyar les tasques de la Junta serien: servir d'enllaç i de connexió amb els estrangers, i assessorar l'administració en el tracte amb els diferents col·lectius.

La tasca en qüestió va provocar, molt prompte, la necessitat de realitzar canvis a la biblioteca. Canvis que afectaven la metodologia de treball: la política de compra dels fons bibliogràfic i documental, la catalogació de documents i suports digitals, la localització dels materials dins de les sales, i, especialment, l'atenció a l'usuari i la programació d'activitats. Canvis no tots previsibles *a priori* però, pràcticament, ineludibles, que, amb el temps, i gràcies als suggeriments dels membres de la Junta i a la resposta dels mateixos usuaris, han anat perfilant-se fins arribar a donar uns fruits que, hui, ja es valoren molt

positivament: en els darrers dos anys, s'ha incrementat el nombre de materials en llengües estrangeres i s'ha ampliat l'oferta de servicis per atendre la diversitat cultural (bústies de contactes per països, premsa internacional via satèl·lit, programes d'animació lectora específics, tallers literaris interculturals, etc.). El nombre d'usuaris ha augmentat molt significativament, i la consulta i el préstec de materials d'especial interès per a estrangers, així com l'ús de tots els servicis que ofereix la biblioteca, ja són un fet habitual a les dependències del nostre *centre multicultural*.

La nostra experiència ens demostra que tot el que fem per afavorir la participació i el diàleg és, sempre, beneficiós per al conjunt de persones que integren una comunitat. La labor educativa i conscientzadora, dirigida a la població en general i, especialment, als més menuts, ha de ser gradual i continuada. Hem d'utilitzar tots els mitjans al nostre abast i, com que este és el context idoni per parlar de llibres, no puc finalitzar les meues reflexions sense dedicar una menció especial a la seua utilitat, com a eina per a educar en valors i fer lliures les persones. Ajudar a crear –i a consolidar– l'hàbit de la lectura és, per tant, una tasca imprescindible, que mereix la màxima dedicació. Tot allò que facilite l'accés a la informació i que permeta el desenvolupament de les identitats culturals, individuals i col·lectives, dels ciutadans, representarà un pas endavant cap a la societat *intercultural*. Aconseguir avançar en este sentit ens exigeix un esforç extra, però sols si som perseverants, podrem gaudir dels avantatges que ens aporta la diversitat cultural.

Gisela Sendra Pérez